

แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรม

ดร.ปรัชญา สอนศิริ
มหาวิทยาลัยพิษณุโลก

บทคัดย่อ

สังคมมนุษย์นั้น จำเป็นต้องเรียนรู้ถึงโครงสร้างทางสังคมเพื่อให้สามารถมองเห็นลักษณะของระบบ และสถาบันทางสังคมอย่างชัดเจน สามารถเข้าใจกลไกการจัดระเบียบทางสังคมที่ยึดโยงสังคมให้ดำรงอยู่ และมีเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละสังคม โดยความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมจะอยู่ภายใต้โครงสร้างสังคมที่อาจเป็นไปได้ ทั้งในทางความร่วมมือสนับสนุนกันและกัน การแข่งขัน การขัดแย้ง การประนีประนอม หรือการเอาเปรียบกัน แต่ทั้งหมดก็ต้องเป็นไปตามระเบียบแผนหรือแบบแผนหรืออยู่ในกรอบของสังคม กระบวนการขัดเกลาทางสังคมก็จะบังเกิดขึ้น เพื่อให้สมาชิกใหม่ได้เรียนรู้คุณธรรม คุณค่า และอุดมคติที่สังคมยึดมั่น และได้เรียนรู้บรรทัดฐาน และขนบธรรมเนียมประเพณีที่ใช้ในสังคม ซึ่งจะทำให้ผู้นั้นเป็นสมาชิกของสังคมได้อย่างสมบูรณ์ การขัดเกลาทางสังคมอาจเป็นไปในทางตรง เช่น สอนพูด สอนมารยาท และทางอ้อม เช่น ผ่านสื่อ ผ่านอินเทอร์เน็ต และการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม นอกจากนี้ สังคมทั้งหลายมิได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และตามแรงกระตุ้น ทั้งภายใน และภายนอก ทำให้โครงสร้าง และการจัดระเบียบทางสังคมต้องปรับเปลี่ยนไปตามกระแส ทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งผลกระทบในทางลบที่เกิดขึ้นอาจก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมา ประชาชนทุกคนต้องร่วมกันแก้ไข และสร้างแนวทางในการพัฒนาสังคม เพื่อให้โครงสร้าง และการจัดระเบียบทางสังคมปรับเปลี่ยนตามบริบทที่อยู่บนรากฐานของความเป็นไทยอย่างแท้จริง

แนวทางการพัฒนาประเทศรวมทั้งสันติสุขอันยั่งยืนอย่างแท้จริงของสังคมนั้น นอกเหนือไปจากการขึ้นอยู่กับทุกบริบทที่ประกอบขึ้นมาเป็นระบบสังคมแล้วยังควรต้องเน้นการขึ้นอยู่กับความเข้าใจอย่างลึกซึ้งรอบด้านในองค์ความรู้ที่มีต่อทุกระบบของสังคม รวมทั้งระบบปฏิบัติการ ผู้นำ และศักยภาพของผู้นำ ตลอดจนภาวะความเป็นผู้นำของผู้นำทุกด้านของสังคมนั้นอีกด้วย กระบวนการในการพัฒนาตลอดจนส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรมีความรู้ความสามารถไปจนถึงมีทักษะในการปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งประชาชนยังเกิดการพัฒนาศักยภาพด้วย โดยการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์กรนั้นอาจทำได้หลายวิธีหรือหลายกระบวนการตั้งแต่การฝึกอบรม การศึกษาผ่านการเรียนการสอนที่จริงจัง การออกไปดูงานนอกองค์กร ไปจนถึงการถ่ายทอดประสบการณ์ระหว่างกัน ซึ่งเมื่อบุคลากรได้รับการพัฒนาแล้วก็สามารถเป็นประโยชน์ต่อองค์กร ส่งผลให้องค์กรพัฒนา และประสบความสำเร็จ

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, การดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรม.

Guidelines for the development of operations of the Damrongtham Center

Dr.Prasya Sornsiri
Phitsanulok University

Abstract

Human society It is necessary to learn the social structure to be able to see the nature of the system and social institutions clearly is able to understand the process of social organizing that binds society to exist. There is a unique identity for each society. The relationship of members in society is governed by any possible social structure both in terms of cooperation, mutual support, competition, conflict, compromise or taking advantage, but all must be in accordance with the rules or patterns or within the framework of society. The process of socialization will take place for new members to learn the virtues, values and ideals that society adheres to and learned the norms and traditions used in society which will allow that person to be a complete member of society. Socialization can be direct, such as teaching speech, teaching manners, and indirectly, such as through the media, over the Internet and living with others in society. Moreover, all societies do not stand still but change over time and according to the impulses, both internally and externally, causing the structure and social order must be adjusted according to the current both positive and negative. The negative impacts that occur may cause social problems as a result. All people must work together to fix it and create guidelines for social development to make the structure and the social order to adjust according to the context that is based on the true Thais.

Guidelines for the development of the country and the truly sustainable peace of the society. In addition to its dependence on all the contexts that make up social systems, emphasis should also be placed on the deep understanding of all aspects of the body of knowledge of all systems of society. Including the operating system, the leader, and the leader's potential as well as the leadership of leaders in all aspects of the society as well. The process of development as well as to encourage personnel in the organization to have the knowledge and competence to have better operational skills. In addition, people also develop potential as well. By developing the potential of personnel in the organization, it may be done in many ways or processes ranging from training. Education through serious teaching going out to see work outside the organization to the transfer of experiences between them, when personnel are developed, can be beneficial to the organization. As a result, the organization develops and succeed.

Keywords: Development guidelines, Operation of the Damrongtham Center.

บทนำ

ปัญหาการแย่งชิงการใช้ทรัพยากร และการไร้โอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นในการดำรงชีวิตเรียกร้องให้รัฐช่วยแก้ปัญหาเหล่านี้ให้แก่พวกเขาการเคลื่อนไหวของชาวบ้านที่เดือดร้อนกลุ่มนี้ไม่มีเป้าหมายทางการเมืองโดยตรงหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าไม่ใช่ “การเมืองเพื่อการเมือง” อย่างกลุ่มคนเสื้อสีต่างๆ ในช่วงที่ผ่านมา หากแต่เป็นการเคลื่อนไหวเรียกร้อง “การเมืองเพื่อชีวิต” ของชาวบ้านตัวเล็กตัวน้อย ซึ่งก็ได้แสดงตนให้สังคมได้รับรู้มาเนิ่นนานแล้วในหลายชื่อ เช่น สมัชชาคนจน แต่ปัญหาไม่เคยถูกแก้ไขจนถึงปัจจุบันนี้

ช่วงเวลาสี่ห้าปีที่ผ่านมา สังคมไทยโดยรวมให้ความสนใจขบวนการประชาชนตัวเล็กตัวน้อยลดลงอย่างมาก เพราะการต่อสู้ทางการเมืองที่แหลมคมของกลุ่มเสื้อสีได้ดับขี และทำให้การเคลื่อนไหวของคนตัวเล็กตัวน้อยดูจืดไร้สีสันไป เมื่อสังคมให้ความสนใจน้อยลงเช่นนี้ ก็ยิ่งทำให้รัฐบาลไม่แยแสที่จะแก้ไขอะไรให้ เพราะพรรคการเมืองไม่ว่าฝ่ายค้านหรือรัฐบาลล้วนแล้วแต่กำลังแสวงหาฐานเสียงมวลชนที่กว้างขวางกว่า (แน่นอน เสียงลงคะแนนก็นักแน่นกว่า) จากกลุ่มการเมืองเสื้อสี (กรุงเทพธุรกิจ, <https://www.bangkokbiznews.com>)

ผลการประชุมคณะรัฐมนตรี

วันที่ 14 ตุลาคม 2557

เรื่องที่ 11 การสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรม

คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบตามที่กระทรวงมหาดไทย (มท.) เสนอ แนวทางสนับสนุน การดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรม โดยขอความร่วมมือทุกกระทรวง สั่งการให้ส่วนราชการในสังกัดไม่ว่าจะเป็น ส่วนราชการส่วนกลางที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัด อำเภอ ส่วนราชการส่วนภูมิภาค รัฐวิสาหกิจในสังกัด ให้การสนับสนุนด้านบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ ข้อมูลงานบริการประชาชนด้านต่าง ๆ หรือด้านงบประมาณ ในการดำเนินงานของ ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัด และศูนย์ดำรงธรรมอำเภอตามความเหมาะสมและจำเป็น รวมทั้งการสั่งการให้ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจในสังกัด สนับสนุนการจัดทำข้อมูล งานบริการประชาชน ข้อมูลข่าวสารสำคัญที่ประชาชนควรทราบ ข้อมูลกฎ ระเบียบ เงื่อนไข ขั้นตอน การพิจารณา อนุมัติ/อนุญาต ในอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ข้อมูลรายชื่อเจ้าหน้าที่ พร้อมหมายเลขโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อขอทราบข้อมูล หรือแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนตลอด 24 ชั่วโมง และช่องทางการส่งเรื่องร้องเรียนร้องทุกข์ หรืองานบริการอื่น ๆ

ทั้งนี้ จากผลการดำเนินการที่ผ่านมา กระทรวงมหาดไทยได้มีการจัดตั้งศูนย์ดำรงธรรม ส่วนกลาง ณ ศาลาว่าการกระทรวงมหาดไทย และศูนย์บริการประชาชน กรมการปกครอง (วังไชยา) และจัดตั้ง ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดได้ครบ 76 จังหวัด และศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ ครบ 878 อำเภอ และได้ขยายผลไปยัง ศูนย์ดำรงธรรมท้องถิ่นบางแห่งแล้ว โดยมีงานให้บริการประชาชนรวม 7 มิติ ได้แก่ 1) การรับเรื่องร้องเรียน – ร้องทุกข์ 2) งานบริการเบ็ดเสร็จ (One stop service) 3) งานบริการ – ส่งต่อ (Service link) 4) การบริการข้อมูลข่าวสาร/คำปรึกษา 5) รับเรื่องราวความต้องการและข้อเสนอแนะของประชาชน 6) การปฏิบัติตามนโยบายสำคัญเร่งด่วนของรัฐบาล/หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ และ 7) การจัดชุดปฏิบัติการเคลื่อนที่เร็ว (Mobile service) นอกจากนี้ ได้มีการจัดทำระบบฐานข้อมูลการร้องเรียนร้องทุกข์ที่เชื่อมต่อกับทุกจังหวัด จัดทำเว็บไซต์ ศูนย์ดำรงธรรม กระทรวงมหาดไทยเชื่อมต่อกับทุกกระทรวงและจังหวัดเพื่อสนับสนุนข้อมูลงานบริการต่าง ๆ การโอน

สายโทรศัพท์ สายด่วน 1567 ไปให้ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัด โดยประชาชนสามารถโทรฟรีทั่วประเทศได้ตลอด 24 ชั่วโมง โดยกระทรวงมหาดไทยได้มีการประชุมหารือกับผู้แทนกระทรวง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2557 เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับศูนย์ดำรงธรรม การขอข้อมูลงานบริการ การส่งต่อและการเชื่อมต่อข้อมูลงานบริการของแต่ละหน่วยงานเพื่อให้สามารถเชื่อมโยงข้อมูลและติดต่อประสานงานในการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมแล้ว (กรมการปกครอง, <https://www.mea.or.th/moi/data/cabinet>)

มติ ครม.ที่ผ่าน

ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 96/2557 เรื่อง การจัดตั้งศูนย์ดำรงธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานระดับจังหวัด และให้การปฏิบัติงานของส่วนราชการในจังหวัดสามารถให้บริการประชาชน ได้อย่างเสมอภาค มีคุณภาพ รวดเร็ว ลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน และประชาชน ได้รับ ความพึงพอใจ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ จึงมีประกาศ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ให้จังหวัดจัดตั้งศูนย์ดำรงธรรมขึ้น ในจังหวัดเพื่อทำหน้าที่ ในการรับเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ ให้บริการ ข้อมูลข่าวสาร ให้คำปรึกษา รับเรื่องปัญหาความต้องการ และข้อเสนอแนะ ของประชาชน และทำหน้าที่ เป็นศูนย์บริการร่วม ตามมาตรา 32 แห่งพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีการบริหาร กิจการบ้านเมือง ที่ดี พ.ศ.2546 โดยจัดตั้งขึ้น ณ ศาลากลางจังหวัด หรือสถานที่อื่น ตามที่เห็นสมควร โดยประกาศ ให้ประชาชน ทราบ

ข้อ 2 ให้ทุกกระทรวง กรม ส่วนราชการ และหน่วยงานของรัฐ สนับสนุนการดำเนินการ ของศูนย์ดำรงธรรม ทั้งด้านวัสดุ อุปกรณ์ และ บุคลากร ให้สามารถบริการ แก่ประชาชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนอง ความต้องการ ของประชาชน ได้อย่างรวดเร็ว และทั่วถึง

ข้อ 3 ให้ผู้ว่าราชการจังหวัด บูรณาการการบริหารจัดการ ร่วมกับหัวหน้าส่วนราชการ และ หน่วยงาน ของรัฐ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ขั้นตอน และวางแผนทางการปฏิบัติ ภายในศูนย์ดำรงธรรม

ข้อ 4 ให้สำนักงบประมาณ สนับสนุนงบประมาณ ในการดำเนินงาน ของศูนย์ดำรงธรรม และการแก้ไข ปัญหา ความเดือดร้อน ของประชาชน ตามข้อเสนอ ของคณะกรรมการบริหารงาน จังหวัดแบบบูรณาการ

ข้อ 5 ในกรณีที่จำเป็น จะต้องดำเนินการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ของศูนย์ดำรงธรรม ให้สามารถแก้ไข ปัญหา ของประชาชน ให้เสร็จสิ้นอย่างรวดเร็ว การพัฒนาจังหวัด ตามนโยบาย ของรัฐบาล การป้องกัน ภัยพิบัติสาธารณะ การป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติด การป้องกัน และปราบปราม การตัดไม้ ทำลายป่า และทรัพยากรธรรมชาติ การแก้ไขปัญหา แรงงานต่างด้าว และการค้ามนุษย์ การคุ้มครอง ป้องกัน หรือช่วยเหลือประชาชน ผู้ด้อยโอกาส ให้ได้รับความเป็นธรรม และการบังคับการ ให้เป็นไป ตามกฎหมาย เพื่อให้เกิดความสงบ เรียบร้อย ในสังคม ตาม นโยบาย ของรัฐบาล ให้ผู้ว่าราชการจังหวัด มีอำนาจสั่งการ บังคับบัญชา กำกับ ดูแล บรรดาข้าราชการ และพนักงานของรัฐ ในเขตจังหวัด ยกเว้น ข้าราชการพลเรือน ในพระองค์ ข้าราชการทหาร ข้าราชการ ฝ่ายตุลาการ ข้าราชการ ฝ่ายอัยการ ข้าราชการ ในสำนักงาน การตรวจเงินแผ่นดิน พนักงานในสำนักงาน คณะกรรมการการเลือกตั้ง ประจำจังหวัด และข้าราชการ ในสำนักงานป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประจำจังหวัด

ข้อ 6 ให้กระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่กำกับดูแล และอำนวยความสะดวก ให้การบริหารงาน ของ ศูนย์ดำรงธรรม และการบริหารงานจังหวัด ดำเนินการ ไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์ สูงสุด ต่อ ประชาชน

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ 18 กรกฎาคม พุทธศักราช 2557

พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา

หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

(กรรมการปกครอง, <https://www.mea.or.th/moi/data/cabinet>)

ภารกิจหน้าที่ โดยสังเขป

- รับเรื่องร้องทุกข์ ร้องเรียน
- ประสานเร่งรัดติดตามการดำเนินงานแก้ไขปัญหาเรื่องร้องทุกข์
- ประมวลแยกแยะเรื่องร้องทุกข์จากช่องทาง/หน่วยงาน
- งานให้คำปรึกษาแนะนำกับประชาชน
- ประสานการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท/แก้ไขปัญหาของประชาชน
- งานนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับงานศูนย์ดำรงธรรม
- ประสานการจัดชุดปฏิบัติการเคลื่อนที่เร็ว
- ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาประสิทธิภาพการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน
- งานส่งเสริมและสงเคราะห์พลเมืองดี
- พัฒนาระบบฐานข้อมูลและการให้บริการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (E-Report)
- งานติดตามประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรม
- งานทูลเกล้าถวายฎีกาจากสำนักกราชเลขาธิการ
- ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

หากพิจารณาจากกลุ่มชาวบ้านที่ร่วมเคลื่อนไหวในขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรมจะเห็นได้ว่าเป็นกลุ่มชาวบ้านที่อยู่ในสถานะของการดิ้นรนเพื่อแสวงหาปัจจัยการผลิตที่พอเพียงต่อการดำรงชีวิต และส่วนใหญ่แล้วต้องการที่จะดำรงชีวิตอยู่ในภาคเกษตรกรรมเช่นเดิมซึ่งจะต้องจะมีปัจจัยการผลิตพื้นฐานที่ทำให้ดำเนินชีวิตเกษตรกรรมต่อไปได้ ข้อเรียกร้องหลักของกลุ่มจึงเน้นที่สิทธิของมนุษย์ในทรัพยากรธรรมชาติ “ดิน น้ำ ป่า” (กรุงเทพธุรกิจ, <https://www.bangkokbiznews.com>)

เพื่อสังคมยุติธรรมสู่สังคมไทย แต่ความช่วยเหลือประชาชนคือความต้องการสร้างสังคมที่ ยุติธรรมนี้จะลดลง หากแต่ต้องช่วยกันมองไปในอนาคตของสังคมไทยว่าการปรับโครงสร้างที่อยู่ยุติธรรม นั้นจะต้องทำอะไรกันบ้าง จะหนุนเสริมกลุ่มเคลื่อนไหวใด และอย่างไร ปรับโครงสร้างทางสังคม

เศรษฐกิจไทยให้มีความสมดุล และยุติธรรมมากขึ้น การกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากร และการครอบครองทรัพยากรให้เสมอภาค และเสมอหน้ากันจะเอื้ออำนวยให้สังคมไทยก้าวไปสู่สังคมคนชั้นกลางได้สะดวกมากขึ้น

ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัด เพื่อประชาชนและสังคมที่เป็นธรรม

ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนมากขึ้น “โดยมุ่งเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และใช้เศรษฐกิจเป็นตัวช่วยพัฒนาให้คนในสังคม มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จนมาถึงฉบับที่ 9 ก็ใช้แผนพัฒนาเป็นไปในทางเดียวกันกับฉบับที่ 8 โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุล ทั้งสองด้าน ทั้งด้านคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และได้ัญเชิญหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นำทางในการพัฒนา ซึ่งกลไกการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาฉบับนี้ ได้ผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจเพราะทำให้ความยากจนของประเทศลดลง

ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัด ประการสำคัญต้องฟังเสียงประชาชนไม่ว่าจะมาจากกลุ่มไหนนำไปปฏิบัติเพื่อสังคมที่เป็นธรรม ประชาชนที่ร้องเรียนจะเน้นอยู่ที่การรักษาชีวิตของสังคมเกษตรและอาชีพ ในปัจจุบัน ก็อาจจะมองว่าเป็นข้อเรียกร้องที่ล้าหลัง เพราะคนจำนวนมากได้เคลื่อนย้ายออกจากภาคเกษตรกรรมแล้ว แต่หากมองอีกด้านหนึ่งจะพบว่าข้อเรียกร้องแก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่องเฉพาะประเด็นของพวกเขาไม่ได้จำกัดเฉพาะเรื่องเฉพาะประเด็นเท่านั้น แต่กลับทำให้มองเห็นถึงความพยายามที่จะทำให้สังคมได้ตระหนักถึงความไม่เป็นธรรมในการใช้ทรัพยากรส่วนรวมของสังคมด้วย

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญกับสภาพปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นที่ได้รับความนิยมที่ได้รับผลกระทบมาจากการเคลื่อนไหลของวัฒนธรรมต่างชาติเข้าสู่ประเทศ ทั้งด้านสื่อสารมวลชน และเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยขาดการคัดกรองและเลือกสรร ทำให้คุณธรรม จริยธรรมลดลง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนเนื่องจากวิถีชีวิตและสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป จากปัญหาที่กล่าวมาจึงนำไปสู่ยุทธศาสตร์ การพัฒนาสังคมในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 10 มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาสังคม ให้อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันโดยมีแนวทางพัฒนา ดังนี้

1. การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมความรู้เกิดภูมิคุ้มกัน โดยพัฒนาจิตใจไปพร้อมกับการเรียนรู้ ของคนทุกกลุ่ม ทุกวัย ตลอดชีวิต
2. เสริมสร้างสุขภาวะคนไทยให้มีสุขภาพที่แข็งแรงทั้งกาย ใจ และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่
3. เสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมที่สันติสุข มุ่งสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ของคนไทยบนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผล
4. สร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้มีรากฐานที่มั่นคงของประเทศ และให้ความสำคัญกับการบริหารชุมชนเข้มแข็ง สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชน โดยทำแผนแม่บทชุมชนแบบมีส่วนร่วม
5. เสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารประเทศ มุ่งสร้างความเป็นธรรมในสังคมให้ยั่งยืน โดยพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตในสังคม มนุษย์มีความจำเป็นที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการในด้านต่างๆซึ่งมนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการจัดระเบียบทางสังคม เพื่อให้การอยู่ร่วมกันเป็นไปอย่างสงบสุขโดย

สมาชิกในสังคมได้รับการขัดเกลาทางสังคมและปลูกฝังให้เข้าใจ ต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคม จากองค์กรทางสังคม

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญกับสภาพปัญหาทางสังคมที่เกิดค่านิยมที่ได้รับผลกระทบ มาจากการเลื่อนไหลของวัฒนธรรมต่างชาติเข้าสู่ประเทศ ทั้งด้านสื่อสารมวลชน และเทคโนโลยี สารสนเทศ โดยขาดการคัดกรองและเลือกสรร ทำให้คุณธรรม จริยธรรมลดลง โดยเฉพาะเด็ก และ เยาวชนเนื่องจากวิถีชีวิต และสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป จากปัญหาที่กล่าวมาจึงนำไปสู่ยุทธศาสตร์ การ พัฒนาสังคมในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมฉบับที่ 10 มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาสังคม ให้อยู่เย็นเป็น สุขร่วมกันโดยมีแนวทางพัฒนา ดังนี้

1. การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมความรู้เกิดภูมิคุ้มกัน โดยพัฒนาจิตใจไปพร้อมกับการ เรียนรู้ ของคนทุกกลุ่ม ทุกวัย ตลอดชีวิต
2. เสริมสร้างสุขภาพคนไทยให้มีสุขภาพที่แข็งแรงทั้งกาย ใจ และอยู่ใน สภาพแวดล้อมที่น่าอยู่
3. เสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมที่สันติสุข มุ่งสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ของคน ไทยบนพื้นฐานของความมีเหตุผล
4. สร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้มีรากฐานที่มั่นคงของประเทศ และให้ ความสำคัญกับการบริหารชุมชนเข้มแข็ง สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชน โดยทำแผนแม่บทชุมชน แบบมีส่วนร่วม
5. เสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารประเทศ มุ่งสร้างความเป็นธรรมในสังคมให้ ยั่งยืน โดยพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตในสังคม มนุษย์มีความ จำเป็นที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการในด้านต่างๆซึ่งมนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็น สังคม จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการจัดระเบียบทางสังคม เพื่อให้การอยู่ร่วมกันเป็นไปอย่างสงบสุขโดย สมาชิกในสังคมได้รับการขัดเกลาทางสังคมและปลูกฝังให้เข้าใจ ต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคม จากองค์กรทางสังคมบวรวิเคราะห์

คำว่า “พัฒนา” เกิดขึ้น และนำมาใช้ครั้งแรกในคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยนักเศรษฐศาสตร์ ได้นำมาใช้เรียกการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป ซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงจาก การใช้แรงงานคนและสัตว์มาเป็นพลังงานจากเทคโนโลยี เช่น เครื่องจักร เครื่องยนต์ต่าง ๆ อาชีพของ คนในสังคมเปลี่ยนจากเกษตรกรรมเป็นการประกอบอาชีพทางด้านอุตสาหกรรม วิธีการผลิตเปลี่ยนจาก เพื่อการยังชีพเป็นวิธีการผลิตเพื่อการค้า ที่อยู่อาศัยเปลี่ยนจากชนบทเป็นเมือง สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนจาก สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติเป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น หลังจากนั้น คำว่า พัฒนา ก็ได้แพร่กระจาย ออกไปทั่วโลก โดยความหมายกว้าง ๆ ทั่วไปแล้ว หมายถึง การกระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจาก สภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่าเดิมอย่างเป็นระบบ

การพัฒนาและการพัฒนาชุมชนมีความแตกต่างกันหลายประการ ทั้งในด้านแนวความคิดที่ อยู่บนพื้นฐานความเชื่อ หลักการ รวมทั้งวิธีการต่าง ๆ การพัฒนาชุมชนอย่างเป็นทางการนั้นเป็นทั้ง ศาสตร์ และศิลป์เชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ซึ่งมีพัฒนาการทางวิชาการอย่างเป็นระบบไม่ เกินหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมา การขาดทฤษฎีตลอดจนองค์ความรู้เชิงลึกที่มีลักษณะเฉพาะด้าน ทำให้การ พัฒนาชุมชนมีลักษณะทางวิชาการที่เรียกว่า การพึ่งพาทางทฤษฎี (Theoretical Dependency) ซึ่ง หมายถึง การเอาแนวคิด ทฤษฎี กระบวนการ วิธีการจากศาสตร์สาขาอื่น ๆ เช่น สังคมวิทยา

(Sociology) มานุษยวิทยา (Anthropology) การศึกษา (Education) รัฐศาสตร์ (Political Science) เศรษฐศาสตร์ (Economics) จิตวิทยา (Psychology) และอื่น ๆ มาบูรณาการแนวคิดขึ้นมาใหม่ เจื่อนไขดังกล่าวทำให้ผู้ที่สนใจทางด้านการพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องมีฐานความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ รอบด้าน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ ศาสตร์แห่งการพัฒนา ก็คือ บูรณาการหรือนวัตกรรมทางการศึกษาซึ่งมุ่งหวังจะสร้างองค์รวมแห่งความรู้ให้แก่ผู้ที่มีหน้าที่จะศึกษา อย่างไรก็ตาม ลักษณะการพึ่งพาทางทฤษฎีของวิชาการทางด้านการพัฒนานี้เองที่ทำให้การกำหนดแนวทางในการปฏิบัติมีจุดเน้นหนักแตกต่างกันออกไปตามพื้นฐานความรู้ ความเชื่อ แนวคิด ของผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารงาน และผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านการพัฒนา แต่อย่างน้อยที่สุด ในปัจจุบันนี้ ทุกฝ่ายต่างเห็นพ้องต้องกันว่า รากฐานของการพัฒนาประเทศที่แท้จริงนั้น ควรจะยึดคนรวมทั้งสิ่งแวดล้อมเป็นศูนย์กลางแห่งการพัฒนา

วิธีคิดพื้นฐานของการพัฒนาและการพัฒนาชุมชนนั้น มีลักษณะเป็นวิธีคิดเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Thinking) ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้อย่างน้อย 6 กลุ่มดังต่อไปนี้ คือ

1) แนวความคิดแบบวิวัฒนาการ (Evolutionary Perspective) เป็นการนำเอาคำว่าการพัฒนามาใช้เพื่ออธิบายประวัติศาสตร์ของมนุษย์ที่เคลื่อนย้ายจากภาวะหนึ่งไปสู่อีกภาวะหนึ่งที่ดีกว่าหรือสูงกว่าเดิม

2) แนวความคิดแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change Perspective) แนวคิดนี้จะสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ทางสังคม เช่น การแบ่งชนชั้นทางสังคม การปฏิรูปหรือการปฏิวัติ

3) แนวคิดแบบเศรษฐศาสตร์ (Economic & Political Economy Perspective) แนวคิดนี้จะมุ่งไปสู่การอธิบายโดยพิจารณาที่วิถีการผลิต (Mode of Production) วิถีการบริโภค (Mode of Consumption) หรือวิถีการแจกจ่าย (Mode of Distribution) ของมนุษย์

4) แนวคิดแบบการปฏิบัติการ และการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Movement & Social Action Perspective) เป็นแนวคิดที่รัฐพยายามที่จะปรับปรุงสภาพเศรษฐกิจและสังคมในรูปของการจัดทำแผนโครงการหรือการกำหนดอำนาจหน้าที่หรือการเคลื่อนไหวของมวลชนเพื่อต่อสู้เรียกร้อง ต่อรอง

5) แนวคิดแบบความขัดแย้งทางสังคม (Social Conflict Perspective) เป็นแนวคิดที่มีรากฐานมาจากความเชื่อในหลักการของวัตถุนิยมวิภาษวิธี และมองว่าความขัดแย้งอันเกิดจากการควบคุมวิถีการผลิตจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคม

6) แนวคิดแบบการพัฒนาชุมชน (Community Perspective) เป็นแนวคิดที่องค์การสหประชาชาตินำมาใช้โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางและเป้าหมายของการพัฒนา

ทั้ง 6 แนวคิดหลักในการพัฒนา จะเห็นได้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นแนวคิดหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะ คือ มุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงในตัวมนุษย์ รวมทั้งศักยภาพของมนุษย์เป็นหลัก และการพัฒนาที่จะสื่อความหมายให้แก่ความเข้าใจที่ถูกต้องชัดเจนนั้นจะต้องมีค่านิยมที่มีขอบเขตของค่านิยมที่ชัดเจนต่อท้ายคำว่า การพัฒนา เสมอ เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาชุมชน การพัฒนาองค์กร การพัฒนาธุรกิจ การพัฒนาการศึกษา หรืออื่น ๆ

แนวทางการแก้ไขปัญหาควรเริ่มจากการสร้างค่านิยมการให้เกียรติกัน และกันในครอบครัว หันหน้าปรึกษาหารือกันทั้งทางด้านการเงิน การเรียน การดำเนินชีวิต และทางด้านจิตใจ สิ่งเหล่านี้จะ

ช่วยให้ครอบครัวมีความเอื้ออาทร ลดความรุนแรงอย่างยั่งยืนได้ และต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์กรช่วยเหลือต่างๆ เช่น ส่งเสริมการสร้างครอบครัวใหม่ที่มีความเข้าใจกัน ส่งเสริมสิทธิสตรี ส่งเสริมการคุ้มครองเด็ก และเยาวชน เป็นต้น การสร้างความสมานฉันท์ในสังคมจะเป็นทางออกที่ดีให้กับสังคมที่มีการแตกแยกด้านความคิด และใช้ความรุนแรงเข้าประหัตประหารกัน โดยเน้นการติดต่อสื่อสารระหว่างกันผ่านทางการประชุม สัมมนา และการทำกิจกรรมเพื่อสังคมร่วมกัน รวมทั้งร่วมกันสร้างค่านิยมการยอมรับความแตกต่างด้านความคิดเห็นของบุคคลอื่น เพราะถ้าหากสังคมไร้ค่านิยมดังกล่าว สังคมก็จะมีแต่การทะเลาะเบาะแว้ง ปราศจากความสงบสุข และไม่อาจพัฒนาต่อไปได้

แนวทางการพัฒนา

สังคมมีการเปลี่ยนแปลงเรื่อยมาด้วยอัตราที่เร็วบ้างช้าบ้าง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก่อให้เกิดผลดีมากมาย แต่ในขณะเดียวกันผลกระทบในทางลบก็เกิดขึ้นหลากหลายเช่นกันจนกลายเป็นปัญหาสังคมที่ต้องร่วมกันแก้ไข โดยในช่วงที่ผ่านมาผลการพัฒนาสังคมของไทยนั้น ประสบความสำเร็จในหลายด้าน เช่น คนไทยอายุที่ยืนยาวขึ้น สามารถเข้าถึงหลักประกันศึกษาสูงขึ้น มีสาธารณูปโภคที่ครอบคลุมครบทุกหมู่บ้านทุกตำบลทั่วประเทศ แต่ความก้าวหน้าในเชิงคุณภาพยังไม่เป็นที่น่าพอใจ เช่น คุณภาพการศึกษาของเด็กไทยโดยรวมยังอยู่ในเกณฑ์ด้อย กลุ่มแรงงานยังมีระดับการศึกษาต่ำ สุขอนามัยยังอยู่ในภาวะเสี่ยงจากการเป็นโรคที่เกิดจากพฤติกรรมอันไม่เหมาะสม ปัญหาด้านสุขภาพ ความมั่นคงและความปลอดภัยของคนและสังคมยังน่าวิตก สังคมยังมีการก่ออาชญากรรม ทำร้ายร่างกาย จนถึงอาชญากรรมข้ามชาติ และสถาบันครอบครัวมีแนวโน้มอ่อนแอลงทุกขณะ

ความหมายของการพัฒนา แนวคิด และวิวัฒนาการ

การพัฒนา เป็นแนวคิดที่มีรากฐานมาจากความสนใจ ซึ่งเกิดขึ้นจากการสังเกต ปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งอธิบายไว้อย่างชัดเจนว่าสังคมและวัฒนธรรมของมนุษยชาติมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาด้วยสาเหตุต่าง ๆ หลายประการดังต่อไปนี้

- 1) การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment)
- 2) การเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากร (Population Change)
- 3) การอยู่โดดเดี่ยวและการติดต่อกัน (Isolation and Contact)
- 4) โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural Structure)
- 5) ระดับของความรู้และเทคโนโลยี (Knowledge and Technology)
- 6) ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างอื่น เช่น การเล็งเห็นความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลง หรือนโยบายของผู้ปกครอง

การพัฒนา (Development) มีความหมายเป็นสองนัย ก็คือ

1. ในความหมายอย่างแคบ การพัฒนา หมายถึง การประดิษฐ์คิดค้นหรือริเริ่มทำสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมา และนำมาใช้เป็นครั้งแรก เช่นการคิดค้นกระแสไฟฟ้า การประดิษฐ์เครื่องคอมพิวเตอร์
2. ในความหมายอย่างกว้าง การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นของระบบต่าง ๆ ในสังคมที่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมนั้น โดยมีหลักที่ใช้ในการพิจารณาโดยมีจุดเน้นอยู่ที่ลักษณะของการพัฒนา คือ

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2526) ได้ให้ความหมายของการพัฒนา ว่าหมายถึง การเปลี่ยนแปลง ที่การกำหนดทิศทาง (Directed Change) หรือ การเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า (Planned Change)

วิทยากร เชียงกุล (2527) เขียนไว้ว่า การพัฒนาที่แท้จริงนั้น หมายถึง การทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความกินดีอยู่ดี ความเจริญทางด้านศิลปวัฒนธรรม และจิตใจอย่างสงบสันติ ซึ่งขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกาย ทั้งยังรวมความไปถึงการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นของคุณภาพชีวิต อันได้แก่ การศึกษา สิ่งแวดล้อม การพักผ่อนหย่อนใจ

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2532) สรุปว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้าและการเปลี่ยนแปลงนี้จะมีสองส่วนที่เกี่ยวข้อง คือ การเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ รวมทั้งจะต้องมีทิศทางที่ดีขึ้นเท่านั้น

จากปรากฏการณ์ทางสังคมที่ผ่านมา เราจะพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมเป็นเรื่องตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ การพิจารณาเรื่องการเปลี่ยนแปลงจึงต้องทำความเข้าใจทั้งในด้านทิศทางของการเปลี่ยนแปลง (Direction) ขนาดของการเปลี่ยนแปลง (Magnitude) ระยะเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลง (Time) สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือต่อต้านการเปลี่ยนแปลง (Change & Resistance to Change)

การพัฒนา เป็นแนวคิดที่มีรากฐานมาจากความสนใจ ซึ่งเกิดขึ้นจากการสังเกต ปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งอธิบายไว้อย่างชัดเจนว่าสังคมและวัฒนธรรมของมนุษยชาติมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาด้วยสาเหตุต่าง ๆ หลายประการดังต่อไปนี้ (<https://www.baanjommyut.com/library>) คือ

- 1) การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment)
- 2) การเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากร (Population Change)
- 3) การอยู่โดดเดี่ยวและการติดต่อกัน (Isolation and Contact)
- 4) โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural Structure)
- 5) ระดับของความรู้และเทคโนโลยี (Knowledge and Technology)
- 6) ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างอื่น เช่น การเล็งเห็นความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลง หรือนโยบายของผู้ปกครอง

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมเป็นเรื่องตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ การพิจารณาเรื่องการเปลี่ยนแปลงจึงต้องทำความเข้าใจทั้งในด้านทิศทางของการเปลี่ยนแปลง (Direction) ขนาดของการเปลี่ยนแปลง (Magnitude) ระยะเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลง (Time) สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือต่อต้านการเปลี่ยนแปลง (Change & Resistance to Change) สิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจในเบื้องต้น คือ ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น กินความครอบคลุมไปถึงการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือถดถอยก็ได้ แต่ที่เป็นพื้นฐานแนวคิดที่สำคัญของการพัฒนา ก็คือ ทิศทางของการเปลี่ยนแปลง (Direction for Change) ในลักษณะที่ก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นเท่านั้น

กระบวนทรรศน์ใหม่ในการพัฒนา (New Development Paradigm)

กระบวนทรรศน์ใหม่ในการพัฒนา (New Development Paradigm) หมายถึง “กระบวนความคิดและการปฏิบัติที่ทุกฝ่ายเข้ามาเรียนรู้ร่วมกันโดยการทำงานด้วยกัน ใช้ความพยายามร่วมกัน และไม่มาเป็นปกปักษ์ต่อกัน”

วิธีการส่งเสริมให้คนมีความรักกัน และมีความรู้ร่วมกัน มีการค้นคว้าวิจัยจนได้เครื่องมือที่เรียกว่า (AIC) ซึ่งเป็นวิธีการและเทคนิคในการเอาคนที่ทำงานร่วมกันทั้งหมดในระบบเข้ามาประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ซึ่งจะดำเนินการใน 3 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 คือ A : Appreciation

ขั้นที่ 2 คือ I : Influence

ขั้นที่ 3 คือ C : Control

ขั้นที่ 1 คือ A : Appreciation คือ “การทำให้ทุกคนเกิดการยอมรับ และชื่นชมคนอื่นโดยไม่รู้สึกหรือแสดงการต่อต้านหรือวิพากษ์วิจารณ์”

ในกระบวนการขั้นนี้ ทุกคนจะมีโอกาสแสดงออกอย่างทัดเทียมกันด้วยภาพ ข้อเขียน และคำพูด ว่าเขาเห็นสถานการณ์ในปัจจุบันเป็นอย่างไร และเขาอยากเห็นความสำเร็จในอนาคตเป็นอย่างไร ซึ่งจะทำให้ทุกคนมีโอกาสใช้ข้อเท็จจริง เหตุผล และความรู้สึก ตลอดจนการแสดงออกในลักษณะต่าง ๆ ตามข้อเท็จจริง เมื่อทุกคนได้แสดงออกโดยได้รับการยอมรับจากคนอื่น ๆ จะทำให้คนมีความรู้สึกที่ดี มีความสุข มีความอบอุ่น และเกิด “พลังร่วม” ขึ้นในระหว่างคนที่มาประชุมด้วยกัน ในช่วงของการแสดงออกว่าแต่ละคนอยากเห็นความสำเร็จในอนาคตเป็นอย่างไร เป็นการใช้จินตนาการที่ไม่ถูกจำกัดด้วยปัจจัยและสถานการณ์ต่าง ๆ ในปัจจุบัน จึงทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ การมองการณ์ไกล การมองภาพกว้างและการคิดสิ่งแปลกใหม่ได้ดีกว่าการคิดจากสภาพปัญหาหรือข้อขัดข้องที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน นั่นคือ การใช้ “จินตนาการ” (Imagination) ซึ่งจะมีพลังมากขึ้นกลายเป็น “วิสัยทัศน์ร่วม” (Shared Vision) หรือ “อุดมการณ์ร่วม” (Shared Ideal) ซึ่งได้แก่ “สิ่งที่มุ่งมาดปรารถนาร่วมกันหรือเป้าหมาย” นั่นเอง

ขั้นที่ 2 คือ I : Influence คือ การใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่แต่ละคนมีอยู่มาช่วยกันกำหนดวิธีการสำคัญหรือยุทธศาสตร์ (Strategy) ที่จะทำให้บรรลุวิสัยทัศน์ร่วมหรืออุดมการณ์ร่วมของกลุ่มได้อย่างดีที่สุดในขั้นนี้ ทุกคนมีโอกาสทัดเทียมกันที่จะให้ข้อคิดเห็นว่า วิธีการสำคัญที่จะทำให้บรรลุวิสัยทัศน์ร่วมหรืออุดมการณ์ร่วมนั้นประกอบด้วยอะไรบ้าง เมื่อทุกคนแสดงความคิดเห็นแล้ว จะนำ “วิธีการ” ที่เสนอแนะทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่ แยกแยะ และพิจารณาร่วมกัน จนกระทั่งได้ “วิธีการสำคัญ” ที่กลุ่มเห็นพ้องต้องกันว่า จะนำไปสู่ความสำเร็จตามที่กลุ่มต้องการ ซึ่งในการพิจารณาเลือกวิธีการสำคัญนั้น สมาชิกกลุ่มจะมี “ปฏิสัมพันธ์” (Influence หรือ Interaction) ซึ่งกันและกันสูง รวมถึงการถกเถียงโต้แย้งกันด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ได้วิธีการที่กลุ่มเห็นร่วมกันว่าดีที่สุด เนื่องจากการถกเถียงโต้แย้งในระดับวิธีการดังกล่าว มี “เป้าหมาย” หรือ “อุดมการณ์” ร่วมกัน ฉะนั้น กลุ่มยังมีแนวโน้มที่จะรักษาความสามัคคีไว้ได้โดยไม่ยากนัก

ขั้นที่ 3 คือ C : Control คือ การนำ “วิธีการสำคัญ” มากำหนดเป็น “แผนปฏิบัติการ” (Action Plan) อย่างละเอียดว่า ทำอะไร มีหลักการและเหตุผลอย่างไร มีกำหนดเวลาอย่างไร ใครรับผิดชอบเป็นหลัก ใครต้องให้ความร่วมมือ จะต้องใช้งบประมาณค่าใช้จ่ายเท่าไร จากแหล่งใด จะมี

รายได้จากการดำเนินงานดังกล่าวหรือไม่ ถ้ามีประมาณเท่าไร และรายละเอียดอื่น ๆ ตามที่เห็นว่าควรระบุไว้

ในขั้นนี้ สมาชิกกลุ่มแต่ละคนจะเลือกเองว่า สมัครงจะเป็นผู้รับผิดชอบหลักในเรื่องใด จะเป็นผู้ให้ความร่วมมือในเรื่องใด จะเป็นผู้ร่วมคิดแผนปฏิบัติการข้อใด เป็นการกำหนด “ข้อผูกพัน” (Commitment) ให้ตนเองเพื่อ “ควบคุม” (Control) ให้เกิดการกระทำอันจะนำไปสู่การบรรลุผลที่เป็นเป้าหมายหรืออุดมการณ์ร่วมกันของกลุ่มในที่สุด

นอกจากการเข้ารับผิดชอบหรือไม่ความร่วมมือตาม “แผนปฏิบัติการ” ที่กลุ่มร่วมกันกำหนดขึ้นแล้ว สมาชิกกลุ่มในแต่ละคนยังอาจกำหนด “ข้อผูกพันเฉพาะตัว” (Personal Commitment) ได้อีกด้วย เพื่อเป็นการใช้พลังในส่วนของตัวเองแต่ละคนให้เกิดผลในทางสร้างสรรค์มากที่สุด

กระบวนการ AIC จะสร้างพลังสร้างสรรค์ขึ้น เมื่อฝ่ายต่าง ๆ เข้ามาทำกิจกรรมร่วมกันด้วยความรักความเมตตา ตัว A (Appreciation) คือ ธรรมะอย่างสูง ได้แก่ ความรักและความเมตตาคนอื่น ต้องรับฟัง อดทน และยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ซึ่งตรงกับหลักของพระพุทธศาสนา ฉะนั้น “A” ทำให้เกิดพลังความดีเข้ามา อาจเรียกว่าเป็น “การพัฒนาทางจิตวิญญาณ” (Spiritual Development) พอคนที่เข้ามาร่วมกิจกรรมมีความรักความเมตตาต่อกัน ก็เกิดการเรียนรู้ร่วมกันจากการทำงานด้วยกัน ที่เรียกว่า “Interactive learning through action” จึงให้การพัฒนาประสบความสำเร็จ เพราะทำให้เกิด “การเรียนรู้” ที่แท้จริง ซึ่งมีพลังมาก ปกติแล้วคนมักจะเรียนรู้กันยาก

การพัฒนา ต้องการ “การเรียนรู้” อย่างมากของทุกฝ่าย นั่นคือ ต้องมี “I” (Influence) ได้แก่ การเรียนรู้ร่วมกันให้เกิดพลัง และต้องมี “C” (Control) ซึ่งได้แก่ “การจัดการ” (Management) และ “แผนปฏิบัติการ” (Action Plan) ที่กำหนดว่าใคร จะทำอะไร อย่างไร เมื่อใด มีค่าใช้จ่ายเท่าไร จะได้เงินจากไหน ถ้าไม่พอจะทำอย่างไร เป็นต้น

สรุป

สังคมมนุษย์นั้น จำเป็นต้องเรียนรู้ถึงโครงสร้างทางสังคมเพื่อให้สามารถมองเห็นลักษณะของระบบและสถาบันทางสังคมอย่างชัดเจน สามารถเข้าใจกลไกการจัดระเบียบทางสังคมที่ยึดโยงสังคมให้ดำรงอยู่และมีเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละสังคม โดยความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมจะอยู่ภายใต้โครงสร้างสังคมที่อาจเป็นไปได้ ทั้งในทางความร่วมมือสนับสนุนกันและกัน การแข่งขัน การขัดแย้ง การประนีประนอม หรือการเอาเปรียบกัน แต่ทั้งหมดก็จะต้องเป็นไปตามระเบียบแผนหรือแบบแผนหรืออยู่ในกรอบของสังคมนั้นๆ

เมื่อสังคมมีสมาชิกใหม่ กระบวนการขัดเกลาทางสังคมก็จะบังเกิดขึ้น เพื่อให้สมาชิกใหม่ได้เรียนรู้คุณธรรม คุณค่า และอุดมคติที่สังคมนั้นยึดมั่น และได้เรียนรู้บรรทัดฐานและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ใช้ในสังคม ซึ่งจะทำให้ผู้นั้นเป็นสมาชิกของสังคมได้อย่างสมบูรณ์ การขัดเกลาทางสังคมอาจเป็นไปในทางตรง เช่น สอนพูด สอนมารยาท และทางอ้อม เช่น ผ่านสื่อต่างๆ ผ่านอินเทอร์เน็ต และการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม

นอกจากนี้ สังคมทั้งหลายมิได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและตามแรงกระตุ้นต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทำให้โครงสร้างและการจัดระเบียบทางสังคมต้อง

ปรับเปลี่ยนไปตามกระแส ทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งผลกระทบในทางลบที่เกิดขึ้นอาจก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมา ดังนั้น ประชาชนทุกคนต้องร่วมกันแก้ไขและสร้างแนวทางในการพัฒนาสังคม เพื่อให้โครงสร้างและการจัดระเบียบทางสังคมปรับเปลี่ยนตามบริบทที่อยู่บนรากฐานของความเป็นไทยอย่างแท้จริง

การพัฒนาประเทศรวมทั้งสันติสุขอันยั่งยืนอย่างแท้จริงของสังคมนั้น นอกเหนือไปจากการขึ้นอยู่กับทุกบริบทที่ประกอบขึ้นมาเป็นระบบสังคมแล้วยังควรต้องเน้นการขึ้นอยู่กับความเข้าใจอย่างลึกซึ้งรอบด้านในองค์ความรู้ที่มีต่อทุกระบบของสังคม รวมทั้งระบบปฏิบัติการ ผู้นำ และศักยภาพของผู้นำ ตลอดจนภาวะความเป็นผู้นำของผู้นำทุกด้านของสังคมนั้นอีกด้วย ความพิการของศาสตร์แห่งการพัฒนา รวมทั้งข้อผิดพลาดมักจะมีปรากฏให้เห็น เมื่อมักจะปรากฏว่า ผู้ที่สถาปนาตนเองว่าเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาการแห่งการพัฒนานั้น แท้ที่จริงแล้ว มีความไม่ปกติหรือพิการทางด้านคุณลักษณะแห่งองค์ความรู้พื้นฐานหลายด้าน

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพมหานคร : สมาคมทอกลีแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, 2538.
- กาญจนา แก้วเทพ. การพึ่งตนเองศักยภาพในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองศาสนการพิมพ์, 2530.
- คมสัน หุตะแพทย์, บรรณาธิการ. พัฒนาสังคม รวมบทความด้านการพัฒนาสังคมขององค์การพัฒนาเอกชน, ม.ป.ท., 2527.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. การบริหารการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2526.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่. ศูนย์วิจัยและผลิตตำรามหาวิทยาลัยเกริก, 2540.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. วัฒนธรรมคือทุน. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสุชมและบุตร จำกัด, 2540.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2526). การพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- ทองศักดิ์ คุ่มไชนะ. การพัฒนาเชิงปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, 2534.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2532). หลักการพัฒนาชุมชน การพัฒนาชุมชนประยุกต์. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- กรุงเทพธุรกิจ, <https://www.bangkokbiznews.com> เข้าถึงเมื่อ 11 มีนาคม 2564.
- <https://www.baanjommyut.com/library>. เข้าถึงเมื่อ 6 มีนาคม 2564.
- Strahler, A.N. (1969). Physical Geography. 3rd edition. John Wiley & Sons Inc
- White, A.T. (1982). Why community participation?. A discussion of the argument. Assignment Children 59/60 (2): 17-34.